

BO‘LAJAK PEDAGOGLARDA TARBIYA DARSLARINI SAMARALI TASHKIL ETISHNI KOMPITENIYASINI RIVOJLANTIRISH SHAKL VA METODLARINI SHAKLLANTIRISH

Sheraliyeva Nasiba Alimkulovna

*Guliston davlat pedagogika instituti “Pedagogika va psixologiya”
kafedrasida o‘qituvchisi, nasibasheraliyeva23@gmail.com*

Annotatsiya: Ushbu maqolada “Tarbiya” fani o‘qituvchisining ijtimoiy kompetensiyasi ijtimoiy ish shakli bo‘lib, u aholi, kasbdoshlar, o‘quvchilar va ularning ota-onalari bilan olib boriladigan pedagogik mazmundagi ishlarda namoyon bo‘ladi. Biz professional “Tarbiya” fani o‘qituvchisi bilan intuitiv, ba’zida esa impulsiv ravishda yo‘l tutuvchi, shaxsiy tajriba, kasb taqozosiga asoslangan tarbiyaviy ta’sir ko‘rsatayotgan fuqaro, odam o‘rtasidagi farq avvalo maqsadni aniq bilish, natijalarni bashorat qilish, nazariy, uslubiy va texnologik tayyorgarlik, doimiy maqsadli ish bilan bog‘liqligini, o‘z ustida ishlashda namoyon bo‘ladi. Mamlakatimizda tarbiyaviy ishlarni hamda pedagoglarda ijtimoiy kompetensiyalarni modernizasiyalashtirishning zarurati va mazmun mohiyati O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 31-dekabrda “Uzluksiz ma’naviy tarbiya konsepsiyasini tasdiqlash va uni amalga oshirish chor tadbirlari to‘g‘risida”gi 1059-sonli qarorida asoslab berildi. Qarorga ko‘ra O‘zbekistonda yoshlar tarbiyasini zamonaviy asosda ilmiy- texnologik isloh qilish borasida olib borilayotgan ishlarni bugungi kun ehtiyojlaridan kelib chiqqan holda, ilmiy asoslangan tayanch kompetensiyalar, fazilatlar haqidagi fikr yuritilgan.

Kalit so‘zlar: uzluksiz, ma’naviy, tarbiya ,tamoyillari, treyler, buktreyler, modernizasiya, e’tirozlar, ijtimoiy.

Abstract: In this article, the social competence of a teacher of the subject “Education” is a form of social work, which is manifested in pedagogical work with the population, colleagues, students and their parents. The difference between a professional teacher of the subject “Education” and a citizen, a person who intuitively, and sometimes impulsively, guides, exerts an educational influence based on personal experience and professional requirements, is primarily manifested in the connection with a clear understanding of the goal, predicting results, theoretical, methodological and technological preparation, constant purposeful work, and work on oneself. The need and essence of the content of the modernization of educational work and social competencies of teachers in our country were substantiated in the Resolution of the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan dated December 31, 2019 No. 1059 “On approval of the concept of continuous spiritual education and measures for its implementation”. According to the resolution, the work being carried out in Uzbekistan on the scientific and technological reform of youth education on a modern basis, based on today’s needs, was based on scientifically based basic competencies and qualities. **Keywords:** continuous, spiritual, principles of education, trailer, book trailer, modernization, objections, social

Аннотация: Социальная компетентность учителя предмета «Воспитание» — это форма социальной работы, проявляющаяся в педагогической работе с населением, коллегами, учениками и родителями учеников. Мы — профессиональные учителя предмета «Воспитание», интуитивно, а порой и импульсивно направляющие, опирающиеся на личный опыт, люди, оказывающие воспитательное воздействие на требования профессии, уникальные отличия которых, прежде всего, заключаются в умении четко понимать цель, прогнозировать управление, теоретическую, методическую и технологическую продукцию, поддерживать связь с постоянной целенаправленной работой в процессе ее реализации. Это обосновано Постановлением Кабинета Министров Республики Узбекистан от 31 декабря 2019 года № 1059 «О насущной необходимости разработки и реализации конституции непрерывного духовного воспитания». Постановление основано на современном состоянии научно-технической реформы образования молодежи в Узбекистане, опирается на научный опыт, базовые компетенции и законодательство,

Ключевые слова: непрерывное, духовное, принципы воспитания, трейлер, трейлер книги, модернизация, возражения, социальное.

“Tarbiya” fani o‘qituvchisi oldiga ijtimoiy kompetensiyaning kognitiv va operatsional komponentlari ishtirokida ta’minlanuvchi masala qo‘yildi. Bu – umumiy o‘rta ta’limning davlat ta’lim standarti va o‘quv dasturlari asosida o‘quvchilarda yoshiga mos tayanch ma’naviy-axloqiy fazilat (kompetensiya)lar sifatida Vatanga sadoqat, tadbirkorlik, irodalilik, mafkuraviy immunitet, mehr-oqibatlilik, mas’uliyatlilik, tolerantlik, huquqiy madaniyat, innovatsion fikrlash, mehnatsevarlik kabi muayyan ma’naviy-axloqiy kompetensiyalarni shakllantirish masalasidir. Biz uchun bunda “Tarbiya” fani o‘qituvchilariga qo‘yilayotgan quyidagi konseptual alohida ahamiyat kasb etadi.

“Tarbiya” fani o‘qituvchisining ijtimoiy kompetensiyasi ijtimoiy ish shakli bo‘lib, u aholi, kasbdoshlar, o‘quvchilar va ularning ota-onalari bilan olib boriladigan pedagogik mazmundagi ishlarda namoyon bo‘ladi. Biz professional “Tarbiya” fani o‘qituvchisi bilan intuitiv, ba’zida esa impulsiv ravishda yo‘l tutuvchi, shaxsiy tajriba, kasb taqozosiga asoslangan tarbiyaviy ta’sir ko‘rsatayotgan fuqaro, odam o‘rtasidagi farq avvalo maqsadni aniq bilish, natijalarni bashorat qilish, nazariy, uslubiy va texnologik tayyorgarlik, doimiy maqsadli ish bilan bog‘liqligini, o‘z ustida ishlashda namoyon bo‘lishini aniqladik.

Bunda Uzluksiz ma’naviy tarbiya tamoyillari sifatida:

- tarbiya maqsadi va yo‘nalishlarining milliy g‘oya ro‘yobiga yo‘naltirilishi;
- ilmiylik (tarbiya tizimining ilmiy asosda tashkil etilishi, amalga oshirilishi, baholanishi, takomillashtira borilishi);
- texnologik ta’minlanganlik (ko‘zda tutilgan natijani kafolatli loyihalash va amalga oshirish);

– uzviylik, uzluksizlik (o‘zlashtirilgan bilim, ko‘nikma, malakalar negizida yangi bilim, ko‘nikma, malakalarni shakllantirib borish, ularning navbatdagi bosqichga asos bo‘la olishiga erishish);

-yakka tartibda yondashuv (tarbiyalanuvchilarning yosh, individual xususiyatlarini o‘rganish va tarbiyaviy jarayonni tashkil etishda ularga tayanish);

– modernizasiya (tarbiyaviy tizimning muntazam zamonaviylashtira borilishi, tarbiyaning zamon talablariga mosligi);

– kompetensiyaviy yondashuv (shakllantiriladigan tayanch fazilatlar to‘g‘risida tasavvur va tushunchaga ega bo‘lish – ko‘nikma – malaka kompetensiya dinamikasiga erishish);

– ta‘lim va tarbiya birligi;

– pedagogik mas‘uliyat (ota-ona, uzluksiz ta‘lim subyektlari, davlat va jamoat tashkilotlari, pedagoglar tomonidan yoshlar tarbiyasi uchun mas‘uliyatga amal qilinishi, pedagogik hamkorlik).

Bu bizga amaliyotga empirik tarzda emas, balki o‘quv-tarbiya jarayonining muntazam monitoringidan kelib chiqib yondoshishni, hamkasblar, o‘quvchilar va ularning ota-onalari bilan pedagogik munosabatlarning eng maqbul variantlarini topa olish malakalarini talab qiladi. Ushbu yo‘nalishlardan biri ota-onalar bilan hamkorlik bo‘lib, “Uzluksiz ma‘naviy tarbiya Konsepsiyasi” ning “Tarbiya” fani o‘qituvchilariga qo‘ygan asosiy talablaridan birini tashkil qiladi. Oila va maktabning tarbiyaviy hamkorligini o‘rganish bu jabhada muayyan muammolar mavjudligini ham ko‘rsatdi. Buni bir tomondan, “Tarbiya” fani o‘qituvchilarining “Ota-onalar bolalarining o‘qishi, tarbiyasi bilan qiziqmayaptilar”. “Ota-onalar majlislarida otalar qatnashmayapti. Faqat ayrim onalargina kelishayapti”. “Ota onalar bolalari fanlardan olgan bahoga qiziqishadi, xolos. Ularning ma‘naviyati, tarbiyasi, bo‘sh vaqti bilan qiziqishmayapti. “Bolalari bilan samimiy suhbatlasha olmaydilar” degan fikrlarida ko‘rish mumkin.

Ikkinchi tomondan, ota-onalarning:

Pedagog, o‘qituvchilar o‘quvchining qalbiga qanday kirishni bilmaydilar. Ularni davomat, bolalarning bilimi, intizomigina qiziqtiradi. Turli tarbiyaviy tadbirlar qilib, o‘quvchilarni qiziqtirishni bilishmaydi. O‘qituvchilarning ota-onalar, o‘quvchilar bilan muomalalari sovuq. Tanqid qilsangiz bolangizga yomon baho qo‘yishadi. Ota-onalar yig‘ilishlari zerikarli o‘tadi. Biror bayram, ish, hashar bo‘lsa, chaqirishadi, bo‘lmasa –yo‘q”, degan fikrlari namoyon qilmoqda.

Bunday o‘zaro e‘tirozlarning mavjudligiga sabab –“Tarbiya” fani o‘qituvchilarida ijtimoiy kompetensiyalarning rivojlanmaganligi ota-onalar orasidagi tarbiyaviy hamkorlik to‘laqonli o‘rnatilmaganligida namoyon bo‘lmoqda. “Tarbiya” fani o‘qituvchilari – maktab, oila va mahalla bilan tarbiyaviy hamkorlik o‘rnatish va rivojlantirishda katta imkoniyatlarga egalar. Buning uchun ilg‘or tajribani o‘rganish “Tarbiya” fani o‘qituvchilari ijtimoiy kompetensiyasi tarkibiga:

– ota-onalar majlisleri kun tartiblariga ma‘naviy-ma‘rifiy masalalarni kiritish;

mazkur yo‘nalishning yillik rejasini tuzib, ota-onalar bilan muhokama qilish va unda ota -onalarning manfaatli ishtirokini ta‘minlash;

oilalar bilan bevosita; bivosita; og‘zaki;

yo‘zma; virtual, internet orqali aloqalar o‘rnatish;

– ota-onalarni o‘zaro, ma‘naviy-ma‘rifiy tarbiya manfaatlariga xizmat qiluvchi hamjihatliklariga erishish;

– avlodlararo birlikni mustahkamlashga qaratilgan birgalikdagi faoliyatni tashkil qilish;

– ota-onalar, ayniqsa yosh ota-onalar bilan oilada qanday qilib yuksak ma‘naviy ehtiyojlarni shakllantirish mumkin? O‘qish, dars tayyorlash jarayonini qanday tashkil qilish kerak? Bolalarda do‘stlik, fazilati nima? Bolalarni qanday qilib xushmuomalalikka o‘rgatish mumkin? Bu masalada pedagog o‘qituvchilar bilan oila hamkorligi nimalarni nazarda tutadi? Bolaning qiziqishlarini qanday o‘rganish kerak? kabi savollarga javoblar berishga to‘g‘ri kelmoqda.

Izlanishlar natijasida o‘qituvchilar uchun urli xil metod texnologiyalardan foydalanish vazifasi yuklatildi. Manshu texnologiyalardan biri “Buktreyler” texnologiyasidir. Kelin bu texnologiyaning avfzaliklari imkoniyatlari bilan tanishib chiqamiz. “Buktreyler nima? Qanday qilib bu talaba yoshlarni kitob bilan tanishtirishning zamonaviy usuli bo‘lishi mumkin? ” Material ta‘lim muassasasi oilalarga maktab yoshdagi bolalarni kitobxon sifatida rivojlantirishga yordam beradi. Va maktab yoshdagi bolalar bilan ishlashning innovatsion shakli bolaning e‘iborini badiiy asarni o‘qishga jalb qilish uchun kitobni e‘lon qilish uchun material yaratish - buklet treyleri texnologiyasi ajoyib yordamchidir. Buktreyler – bu qanday texnologiya avvalo bu texnologiya bilan yaqindan tanishib olaylik.

Buktreyler nima va u nima uchun kerak?

“**Treyler**” so‘zi kino bilan bog‘liq holda hamma uchun tanish. Bu filmning qisqacha va odatda eng ajoyib qismlaridan iborat bo‘lgan qisqa videoklip bo‘lib, ushbu filmni e‘lon qilish yoki reklama qilish uchun ishlatiladi. Bunday holda, bir-biriga bog‘liq bo‘lmagan fragmentlarning video ketma-ketligi ko‘pincha kaleydoskop printsipiga muvofiq birlashtiriladi. Ba‘zan bunday kaleydoskopdagi sahnalar juda tez o‘zgarib, tomoshabinda film haqida mazmunli fikr qoldirgandan ko‘ra ko‘proq taassurot qoldiradi. Bu atama kompyuter o‘yinlariga ham qo‘llaniladi. Yuqoridagilarga asoslanib, biz BUK treylerining ta‘rifini osongina berishimiz mumkin. Buktreyler - bu kitobning eng yorqin va taniqli lahzalarini o‘z ichiga olgan, uning mazmunini . Odatda, videoning davomiyligi 2-3 daqiqadan oshmaydi. Kitoblarni kitobxonlar bilan tanishtirish va jahon madaniy hamjamiyatida kitob mutolaasini targ‘ib qilish orqali buktreylerlar adabiyot, tasviriy san‘at va internet texnologiyalarini o‘zida mujassam etgan o‘ziga xos janrga aylandi. Kitob treyleri matnga perpendikulyar bo‘lishi kerak, u kitob haqida o‘z hikoyasini aytib beradi va kitobda aytilgan voqeani ko‘chirmaydi, ya‘ni. U kitobning syujetini takrorlamasligi kerak, balki kitobning kayfiyatini, atmosferasini ta‘kidlashi, syujet bilan bog‘liq assotsiativ seriyani, kitobning bosh qahramonlarini jalb qilishi kerak.

Birinchi kitob treylerlari taglavhalar yoki ovozli izohli rasmlarning slayd shoulari edi. 1986 yilda Jon Farrisning romani uchun suratga olingan birinchi video aynan shunday bo'lgan (afsuski, u endi ko'rish uchun bepul). 2003-yilda Luiziana kitob yarmarkasida birinchi marta Kristin Fexanning "Qorong'u simfoniya" kitobi treyleri ommaga namoyish etildi. Biroq 2005-yildan boshlab videoxosting saytlari (YouTube va boshqalar) va ijtimoiy tarmoqlarning rivojlanishi tufayli buktreylerlar yaratish amaliyoti ommalashdi. Bugungi kunda AQSh yoki Evropada kitob uchun deyarli hech qanday reklama kampaniyasi mustaqil san'at turiga aylangan buktreylerlarsiz amalga oshirilmaydi. Hatto bu sohadagi yutuqlar uchun bir necha yillik mukofotlar ham mavjud (MobyAwards, BookVideo, Trailee). Buktreyler janri Rossiyada 2010 yilda paydo bo'lgan. "Azbuika Atticus" nashriyot-matbaa ijodiy uyi mutaxassislari birinchilardan bo'lib kitobni targ'ib qilish uchun buktreylerdan foydalanishdi.

Buktreyler – bu?

- 1) kitob asosida olingan qisqa video;
- 2) kitobning video xulosasi;
- 3) kitobning eng hayratlanarli va taniqli lahzalarini o'z ichiga olgan miniatyura videosi (tizer), uning mazmunini ingl. Bunday videoroliklarning maqsadi kino treylerlariga xos bo'lgan ko'rgazmali vositalar yordamida kitobxonlikni targ'ib qilish (ya'ni kitob haqida so'zlab berish, qiziqtirish), kitobga e'tiborni jalb qilishdir.

"Kitob treyleri nima? Qanday qilib bu bolalarni kitob bilan tanishtirishning zamonaviy usuli bo'lishi mumkin? " ta'lim muassasalarida oilalarga maktab yoshdagi bolalarni kitobxon sifatida rivojlantirishga yordam beradi. Va maktabgacha yoshdagi bolalar bilan ishlashning innovatsion shakli bolaning e'tiborini badiiy asarni o'qishga jalb qilish uchun kitobni e'lon qilish uchun material yaratish - buklet treyleri texnologiyasi ajoyib yordamchidir. 3 daqiqadan ko'p bo'lmagan videoda kitob haqidagi ma'lumotlar shunday taqdim etilganki, siz darhol uni olib, o'qishni (tinglashni) xohlaysiz. Bunday videolar turli kitoblar uchun (kattalar va bolalar uchun) suratga olinadi. Aksariyat kitob treylerlari mashhur videoxosting saytlarida joylashtiriladi, bu ularning Internetda faol tarqalishini osonlashtiradi.

Buktreyler texnologiyasining asosiy maqsadi kitob haqida hikoya qilish, qiziqtirish, bolada badiiy asar syujetiga qiziqishning paydo bo'lishiga turtki bo'ladigan motivatsion intriga yaratishdir. O'qituvchilari uchun ushbu ish shaklini ijodiy mahsulotni yaratish jarayonida o'quvchilar va ularning ota-onalari bilan o'zaro munosabatlarning qiziqarli tajribasi sifatida ko'rib chiqish mumkin, bu nafaqat o'quvchini o'qish bilan tanishtirish va o'quvchining shaxsiyatini rivojlantirish vositasi, balki o'qituvchining o'zini o'zi rivojlantirish vositasidir.

Xilosa qilib aytganda, shu munosabat bilan, o'quvchilar bilan ishlashning bunday shakli kitob treylerini yaratish bo'yicha tadbirlarni amalga oshirish maktab muassasasi kontekstida qiziqish uyg'otadi. Buktreyler yaratish g'oyasi AQShda Rossiyada paydo bo'lgan, buktreyler janri 2010-yilda paydo bo'lgan. Dastlab, kitob treyleri kattalar uchun mo'ljallangan edi, uni yaratishning mohiyati kitobni savdo bozorida targ'ib qilish edi. Ammo hozir buktreylerlardan turli

maqsadlarda foydalanilmoqda. Hozirgi kunda rivojlanib borayotgan davlatimizda ham kitobxonlikka katta e'tibor berilib kelmoqda. Respublika miqiyosida turli xil ko'rik tanlovlar, tadbirlar o'tkazilib borilmoqda. Bundan ko'zlangan maqsad o'sib kelayotgan yosh avlodni bilimli, ilimli har tomonlama yetuk barkamol shaxs ,har qanday sohaning yetuk mutaxassisi bo'lib yetishga hamda kitobga bo'lgan qiziqishlarini uyg'otishdir. Respublika miqiyosida o'tkazilayotgan "Yosh kitobxon", "Kitobxon oila", "Kitobxon yoshlar", "Yosh kitobxon oila", "Eng yaxshi kitobxon maktab" respublika miqiyosidagi ko'rik tanlovlari bunga misol bo'la oladi . Yoshlarimizni ya'ni ertamiz egalarini kitobga bo'lgan munosabatini ishonch bilan tahsinga sazavor deb aytishimiz mumkin.

Foydalangan adabiyotlar ro'yxati:

1. Akramova G.R., Mamurova D.I. Developing Teachers' Pedagogical Competence. Web of Scholars : Multidimensional Research Journal. Bu maqola pedagogik kompetensiyalarni rivojlantirishga doir metodlar va pedagogik faoliyatni tashkil etish yo'nalishlarini tahlil qiladi.

2. Organization of Pedagogical Activity in Developing the Professional Competence of a Future Teacher. Multidisciplinary Journal of Science and Technology.

3. Berdiyeva H.B. Pedagogical Opportunities for Developing Socio-Cultural Competence in Future Teachers. European International Journal of Pedagogics.

4. Irgasheva Madinabonu Baxromjon qizi, Bukatov, V.M. O'quvchi o'yin texnikalar trening. Kitob Uchun o'qituvchilar / V.M. Bukatov, A.P. Ershova. - M., 2000. - (I Men boraman dars).

5. X. Xodjayev "Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti" Toshkent 2017

6. Ershova, A. Iste'dodga qaytish: o'qituvchilar ishning ijtimoiy o'yin uslubi haqida A. Ershova, V. Bukatov. - Krasnoyarsk, 1999 yil.

7. Nogomova S. Mantiqiy fikrlash // J. Boshlang'ich ta'lim.№2. - 20-21 betlar.